

SEYYİD NESİMÎ'NİN BİLİNMEYEN GAZELLERİ¹

SAYYİD NESİMÎ'S UNKNOWN GAZELS

*Mesut KARAKAŞ**

Öz

Türk edebiyatı, geniş bir yelpazeye sahip olması sebebiyle şiir ve nesir alanında önemli şahsiyetler barındırır. Bunlardan biri de Seyyid İmâdüddîn Nesîmî'dir. Geçmiş dönemlerde yaşamış şairlerin şiirlerine divanlarının dışında mecmua ve cönklerde de rastlanmaktadır. İncelenmemiş birçok mecmua ve cönk içerisinde divanı olan şairlere ait şiirler olduğu gibi, divan sahibi olmayan ve tanıtılması büyük önemi haiz birçok şaire ait şiirler de mevcuttur.

Seyyid İmâdüddîn Nesîmî'nin Türkiye ve Azerbaycan'da basılı divanları mevcut olmasına rağmen bu divanlarında yer almayan, tespit edilmeyi bekleyen şiirlerinin olduğu aşikârdır. Bu çalışmada Nesîmî'nin divanında yer almayan gazeller iki bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde Nesîmî'nin neşredilmiş divanlarında yer almayan şiirlerini, ikinci bölümde ise Türkiye'de neşredilmiş divanında bulunmayan ancak Bakü neşrinde bulunan şiirlerini tanıttık.

Bu çalışma, incelenmemiş mecmua ve cönklerde yalnızca Seyyid İmâdüddîn Nesîmî'ye ait şiirlerin değil diğer şairlerimizin de tanıtılmayı bekleyen şiirleri olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: *Türk Edebiyatı, Divanlar, Şiir Mecmuaları, Cönkler, Nesîmî Divanı, Nesîmî Gazelleri*

Abstract

Since Turkish literature has a wide area, it contains important figures in poetry and prose. One of these people is Sayyid Imaduddin Nesimi. We come across poems of poets who lived in previous periods, in their divans (councils) or in journals and conks. In unexamined journals and conks, there are poems belonging to poets who have a divan in many untouched journals and conks; there are also poems of poets who need to be introduced without a divan.

There are Sayyid Imaduddin Nesimi's divans published in Turkey and in Azerbaijan but, there are poems which are not in these divans and are waiting to be determined. In this study, gazels which are not included in Nesimi's divan are discussed in two sections. In the first chapter, we introduced the poems of Nesîmî which are not in the published divans and in the second chapter, we introduced the

¹ Bu makale, Sivas Ziya Bey Yazma Eserler Kütüphanesindeki 375 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin) tezinden üretilmiştir.

* Öğretmen, MEB. Çayboyu Ortaokulu / Merkez SİVAS, ORCID: 0000-0001-9987-9147.

poem were not found in the published divans in Turkey that these poems are found in the divans in the Baku.

This study shows that not only poems belonging to Nesîmî but also poems of other poets waiting to be introduced in the divans and conks.

Keywords: *Turkish Literature, Divans, Poem Journals, Conks, Divan Of Nesîmî, Gazels Of Nesîmî*

GİRİŞ

Farklı coğrafyalarda adından övgüyle söz ettiren Seyyid Nesîmî'nin tezkirelerden edinilen bilgilerde 14. asırda yaşadığı ve kesin olmamakla birlikte Tebriz veya Diyarbakırlı olduğu Halep'te öldürüldüğü ifade edilmektedir. Nesîmî, Azerbaycan ve Anadolu'da derin tesirler bırakmış ve bu bölgelerde değişik çalışmalara konu olmuştur.

Arapça ve Farsçayı bilen hatta Farsça divanı olan şairin iyi bir tahsil aldığı söylenebilir. Arapça ve Farsça gazellerinin yanında mülemmaları da vardır. Kur'ân-ı Kerîm'i ve hadisleri kaynak olarak kullanıp bunlardan kendisi için uygun olanlara şiirlerinde yer vermiştir. Nesîmî şiirlerinde, Hazreti Muhammed'den sonra Hazreti Ali'yi ve diğer imamları konu edinmiş ve daha ziyade On İki İmam için şiirler yazmıştır.

Aşk ile yandı vücûdum yâ Alî senden meded

Bir fakîr-i derd-mendem yâ Alî senden meded (Ayan 2014: 229).

Anlamı geri plana atmadan lirizmi okuyucuya hissettiren bütünlük içerisinde verir. İlahî aşkı kendine has bir şekilde, dizginlenemeyen bir coşkunlukla işlemiş; insanın saygınlığını ve özgürlüğünü ortaya koymak ve de yaymak için Hurûfiliği seçmiştir. Ona göre insan beden ve ruhtan ibaret olmakla birlikte Allah'ın bir yansımasıdır. Nesîmî'nin fikir özgürlüğü şiirlerine de yansımış ancak söyleyişindeki derinlik ve maksat anlaşılammış, çağının sınırlarını zorlamıştır. Bazı şiirlerindeki Hallâc-ı Mansûr'a telmihleri ve uç söylemleri Halep'te derisinin yüzülmek suretiyle öldürülmesine sebep olmuştur.

1. Nesîmî'nin Yayınlanmamış Şiirleri

Nesîmî'nin yayınlanmamış şiirleriyle ilgili M. Fatih Köksal'ın 2009 yılında yayınlanmış makalesinde yer almayan şiirlere yer verilmiştir (Köksal 2009: 77-135). 2018 Haziran ayında tamamlanan *Sivas Ziya Bey Yazma Eserler Kütüphanesindeki 375 Numaralı Şiir Mecmuası* adlı

yüksek lisans tezinde Nesîmî'ye ait 73 adet gazel vardır. Bu şiirler mecmuada araya farklı şairlerin şiirleri girmeden iki ayrı yerde bulunmaktadır. Bunlardan 60 tanesi Türkiye'de yayımlanan Nesîmî divanında yer almaktadır. Bu şiirlerin haricinde makaleye konu olan 13 adet gazel mevcuttur. Bunlardan 4 adedi basılmış olan Nesîmî divanlarının Bakü ve Türkiye neşrinde yer almamaktadır. Diğer 9 gazel ise Türkiye'de basılmış divanlarda olmayıp Bakü neşrinde yer almaktadır.

Tablo 1: Makalede Yer Alan Gazellerin 375 Numaralı Şiir Mecmuasındaki Varak, Şiir ve Sayfa Numarası

	Şiir Sayısı	Nazım Şekli	374 Numaralı Şiir Mecmuasındaki Varak Numaraları	374 Numaralı Şiir Mecmuasında(Tez)	
				Şiir Numarası	Sayfa Numarası
Basılmış Nesîmî Divanlarının Hiçbirinde Olmayan Şiirler	4	Gazel	4b, 6a, 14b, 55b numaralı varaklar	13, 20, 63, 467	86, 90, 119, 279. sayfalar
Türkiye'de Basılmış Nesîmî Divanlarında Olmayan Şiirler	9	Gazel	3b, 6b, 12b, 13a, 13b, 54a, 56a, 56b, 57a numaralı varaklar	7, 23, 54, 56, 60, 462, 472, 475, 476	82, 92, 113, 114, 116, 275, 282, 284, 284. sayfalar

2. Şiirlerin Nesîmî'ye Aitliği Hususu

Tespit etmiş olduğumuz toplam 13 adet gazelin Nesîmî'ye ait olup olmadığı konusunda tereddüt oluşabilir. Bu şiirlerden 9 tanesinin Azerbaycan neşrinde olması ve tezimizdeki 6, 43 ve 464 numaralı şiirlerin M. Fatih Köksal'ın makalesinde (Köksal 2009: 93-113) yer alması - bunlardan 6 numaralı şiir Bakü neşrinde, 43 ve 464 numaralı şiirler ise basılı Nesîmî divanında

yer almayan şiirlerdir- gibi hususlar ve bu şiirlerin farklı mecmualarda bulunması Nesîmî'ye ait olduğunu kuvvetlendirmektedir. Burada şunu ifade etmekte fayda vardır, şiirler doğrudan sahibinden derlenmiyorsa hele de aradan birkaç asır geçtikten sonra, divanlarında olmayan bu şiirlerin müelliflerini bir sayısal veri kesinliğinde tespit etmek çok da kolay değildir. Lakin Seyyid Nesîmî'nin şiirlerindeki kendine has üslup, kullanılan kelimeler, coşkunluk, anlamı hapsedmeden lirizmi ustalıkla öne çıkarma, aliterasyon ve secilerdeki maharet, yavanlıktan uzak söyleyiş en belirgin taraflardır. Makaleye konu olan şiirlerde de bu özelliklerin görülmesi şiirlerin Nesîmî'ye ait olduğunun delili olarak düşünülebilir.

3. 374 Numaralı Mecmuanın Fiziki Özellikleri

19.5x12.5 mm ebadında olan 375 numaralı şiir mecmuası, 88 varaktan ibarettir. Mecmua bir mesnevi ile başlamaktadır. Mecmuada divânî, rik'a, ta'lik ve tevki yazı çeşidi kullanılmış olup dış kapağı siyah karton ciltli, yaprakları açık sarı ince kâğıtlardan oluşmaktadır. Mecmuada üç-dört değişik yazı çeşidi kullanılması, düz ve eğik yazılması, belli bir düzende olmaması gibi hususlar mecmuanın birden fazla kişi tarafından yazılma ihtimalini akla getirmektedir.

Mecmuanın 7b varağındaki "*Hacı Mehmed'in oğlu Abdullah dünyaya geldiği tarih 1262. 'Sene biñ iki yüz altmış iki.'*" ifade bize yazıldığı tarih hakkında bilgi verecek tek ipucudur. Bu tarih miladi olarak 1846 yılına tekabül etmektedir. Bu ifade mecmuanın 19. yüzyılın ortalarında yazılmış olabileceği ihtimalini akla getiriyor.

Toplamda 118 şairin yer aldığı mecmuada, değişik nazım şekillerine ait 648 adet şiir mevcuttur (Karakas 2018: 9).

4. Şiirlerin Şekil ve Muhtevası

Her iki bölümde de ele alınan 13 adet şiirin nazım şekli gazeldir. Gazellerin beyit sayıları şu şekildedir: Birinci bölümdeki 1. gazel 5, 2. gazel 6, 3. gazel 7, 4. gazel 5; ikinci bölümdeki 1. gazel 10, 2. gazel 7, 3. gazel 5, 4. gazel 6, 5. gazel 10, 6. gazel 5, 7. gazel 7, 8. gazel 6 ve 9. gazel 12 beyitten müteşekkildir. Nesîmî'nin divanında klasik beyit sayısını aşan gazellere rastlansa da buradaki 13 adet gazelde böyle bir durum söz konusu değildir.

Bu çalışmaya konu olan 13 gazel aruz vezninin 7 değişik şekliyle yazılmıştır. Divan şiirinde ve Nesîmî divanında olduğu gibi burada da aruz vezninin en çok kullanılan “*Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün*” kalıbı kullanılmıştır. Aşağıda yer alan tabloda kullanılan vezinler ve sayısı verilmiştir.

Tablo 2: Gazelerde Kullanılan Vezinler ve Sayısı

Kullanılan Vezin	Sayısı
<i>Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün</i>	5
<i>Fecilâtün Fecilâtün Fecilâtün Fecilün</i>	2
<i>Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fecûlün</i>	2
<i>Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün</i>	1
<i>Mefûlü Fâ’ilâtü Mefâ’ilü Fâ’ilün</i>	1
<i>Müfte’ilün Fâ’ilün Müfte’ilün Fâ’ilün</i>	1
<i>Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün Mefâ’ilün</i>	1

Yine Nesîmî’nin divanında en çok tekrarlanan “R” kafiyesi burada 9, “M” kafiyesi 2, “K” kafiyesi ile “T” ise birer defa kullanılmıştır.

İkinci bölümün birinci şiirinde “Seyyîdâ”, üçüncü şiirde “Seyyîd Nesîmî” mahlası kullanmış olup diğer 11 şiirde “Nesîmî” mahlası kullanılmıştır.

Çağları aşan ününü günümüze taşıyarak asırların süzgecinden bugünlere ulaştıran Nesîmî’nin şiirine ilmek ilmek ördüğü yaşamdan hayale uzanan mazmunları, muhtevayla birleşerek onun meramını eşsiz bir üslupla okuyucuya sunmuştur.

Söz onun kaleminde hedefine odaklanmış bir ok desek yerindedir. Hurûflük inancından aldığı taşkın söyleyişini “vahdet-i vücut” öğretisinden mülhem “ene’l-Hak”la ete kemiğe büründürmesidir. Fazlullah Esterebâdî’nin nezdinde insanın ilahlaştırılması esassından

hareketle Hurûflük'te insana ait en muteber uzuv "yüz"dür. Dolayısıyla Allah insanın yüzünde tecelli eder.

Makaledeki değişik beyitlerde Nesîmî'nin şiirlerinin temel taşlarından olan insan-ı kâmil olma yolunda Hurufîlik inancına göre yaratılanların tamamı Allah'ın bir yansıması olduğu için "vahdet-i vücûd" düşüncesinden "ene'l-Hak"a ulaşma özlemini görmekteyiz.

Nesîmî'nin şiirlerinde sıkça geçen mazmunlara, bu makaledeki beyitlerden örnekler:

Cenâb-ı Hakk'ın sıfatlarının özeti insan yüzüdür, "yüz, cemâl, vech, sûret" kelimelerine sıkça yer vermiştir. Varlıkta yok olmak için onu yolundan alıkoyan, vahdeti perdeleyen "zülûf" kesrettir.

Ey cemâlûñ mazharı zât u sıfât

Sende zâhir oldı ism u fi'liyât

Ay yüzüñdür Hâk Te'âlâ gözgüsü

Pertev-i hüsnüñden oldı kâ'inât (Karakaş 2018: 86).

Şûretüñ nakşında göñlüm ey şanem hayrân olur

Şol sebebden görmedim bu vech ile insân olur

Leyletü'l-kadr üşte zülfüñ hâk kitabıdur yüzüñ

Kıblesi e'şiklaruñ bil şûret-i rahmân olur (Karakaş 2018: 282).

Kur'ân-ı Kerîm'in yüzün tecellisi olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır.

Muşhaf-ı evrâk ebât-ı yüzüñ

Kaşlarıñ mihrâbına kıldım şalât (Karakaş 2018: 86).

Muşhaf açdum fâlîma geldi cemâlûñ âyeti

Ehl-i tevhîdin kelâmı fâlîmı nîgu dutar (Karakaş 2018: 92).

Muşhaf-ı hüsnünde şol harf-i hatâ hâlûñ senûñ

Setr-i Bismillahirrahmanirrahîm olmuşdurur (Karakaş 2018: 113)

Sevgilinin yüzü Kâbe olması hasebiyle burayı tavaf eylemeyen nurlar görse bile gerçekte bir şey görmemiştir, gözünde o aydınlık ve nur yoktur. Cenâb-ı Hakk'ın özetidir yüz, buna hakkıyla "lebbeyk" demeyenler rızalık alamazlar.

Dilber-i cemâli Ka'besine kılmayan tavâf

Yüz nûr görse gözleriniñ rûşenâsı yok

Lebbeyk uranlarıñ 'arafâtında 'aşkınuñ

Teslîm-i cândan özge kapından rızâsı yok (Karakaş 2018: 90).

Kaçbem vü kıblem sücûdum kaçlarıñ mihrâbıdur

Yüzümi döndürmezem ger asalar dârum benüm (Karakaş 2018: 82).

Zülf-i ruhuñ sırrını bilmiyene iderem

Küfr ile îmânumuz Ka'be'i vü püthânedür (Karakaş 2018: 116).

Hurûflük inancı gereği Allah her yaratılarda tecelli eder. Bu yüzdendir ki yaratılanların bir ismi vardır ve o isimler harflerden oluşur, o harflerin de bir sayı değeri vardır. Böylelikle Nesîmî Allah'ın tecellisini ispat için bunu şiirlerinde kullanmıştır.

Nemdürür  aynım bu sevdâdan hemîşe kim neden

Kaşlaruñ nûn-ı dehânuñ harf-i mîm olmuşdurur (Karakaş 2018: 113).

Peygamber kıssalarına telmihler yapılmıştır.

Çünkü vişâlûñleyim leyl u nehâr ey şanem

Câm-ı Cem bende gör mülk-i Süleymânedür (Karakaş 2018: 116).

Hakkuñ esrârını ben anda gördüm

Ki Mûsî söyler idi bir sırrı Tûr

Çü  lsî ne felek çarhına çıkdı

Cihânı ser-ta-ser gördüm pür az nûr (Karakaş 2018: 284).

Vahdet-i vücud, varlıkta birlik düşüncesidir. Öyleyse "ene'l-Hak" la varlıkta bir olarak kaybolmak düşüncesi vardır.

Şerâb-i la'liñüzden cür'a içdi

Ene'l-Hak çağırur  aşkında Mansûr (Karakaş 2018: 284).

5. Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Yol

1. Şiirler mecmuadaki yer aldığı sıraya göre sıralanmıştır.
2. Şiirlerin sıraları üstüne konan numaralar ([]) köşeli ayraç içinde gösterilmiştir. İkinci bölümdeki şiirlerin nüsha farkları dipnotta gösterilmiştir.
3. Mecmuada tahrip olan kısımlar Bakü neşrinden alındı ise o bölümler ([]) köşeli ayraç içinde verilmiştir.
4. Okunması şüpheli olan kelimelerden sonra (?) soru işareti konmuştur.
5. Şiirlere, numaralarından sonra vezni yazılmıştır.
6. İkinci bölümdeki nüsha farklılıklarını gösterirken Bakü neşri için “B” harfi kullanılmıştır.

Birinci Bölüm

Basılmış Nesîmî Divanında Olmayan Gazeller

[1]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ey cemâlüñ mazharı zât u şifât
Sende zâhir oldı ism u fi'liyât?
- 2 Ey yüzüñdür Hâk Te'âlâ gözgüsü
Pertev-i hüsnüñden oldı kâ'inât
- 3 Muşhaf-ı evrâk ebât-ı yüzüñ

Kaşlaruñ mihrâbına kıldım şalât

4 Dilenürem leblerinden ey nigâr

Şer'ede buyurmadı la'le zekât

5 Ey **Nesîmî** câvidân-nâmedür

Hâll-i eşkâl cem'e-i müşkilât (Karakâş 2018: 86).

[2]

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'ûlü Fâ'ilün

1 Kankı dimâg içinde ki 'aşkuñ hevesi yok

Biñ hac iderse mürde hakkı kim şafâsı yok

2 Dilber-i cemâli Ka'besine kılmayan tavâf

Yüz nûr görse gözlerinüñ rûşenâsı yok

3 'Aşkuñ beriyyesinde şusuzan kalanlarıñ

Bu gül gözün yaşıyla çü vaşluñ sıkâsı yok

4 Lebbeyk uranlarıñ 'arafâtında 'aşkınuñ

Teslîm-i cândan özge kapından rızâsı yok

5 Fî'l-cümle şol vefâ haremde mücâvirim

Bî-gâne gönlümüñ hiç âşinâsı yok

6 Kırbân Nesîmî ıydine ol yaruñ olduysa

Vaşl oldı bir bekâya kim hergiz fenâsı yok. (Karakaş 2018: 90).

[3]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1 Gül nerden gelicek ıarzina mâdû? gelür

Lebleründen neçe kim kând ile hâlvâdû gelür

2 ıAnberin sünbülüne bâd-ı seher esicek

Koma depreşmege kim ıanber sârâhû gelür

3 Kâra saçuñ ucını ayagina şayma getir

Hâyf ola nâfe-i Tatare ki der-bâdû gelür

4 ıÂlemüñ başına tâbında yüzün ayından

Hâlıküñ rahmetidir nûr tecellâdû gelür

5 Neçe nevmîd olayın çün gözümüñ izinden

Kâtre kâtre birine der ki deryâdû gelür

6 Neçe kim cehd iderim yazmağa zülfüñ şakın

Kâlemüñ dili ucından kâmu sevdâdû gelür

7 Cüdâ düşdi Nesîmî leb-i la'lünden ânuñ

Gözlerinden dâimâ la'l-i muşaffâdû gelür (Karakaş 2018: 119).

[4]

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

- 1 Yüzünü görmezsem ben bu cihânı n'iderem
°Aşkuña irmezsem gönül bu cânı n'iderem
- 2 Yañaguñ güli biter bağçede gül neye gerek
Boyını görmez isem serv-i revânı n'iderem
- 3 Gövdede rûh-ı revân seniñ için silmişim
Dile benden virmeyin rûh-ı revânı n'iderem
- 4 Bize çün va°de eyle alma cânım cânuñ için
Di baña gerçegini yohsa yalanı n'iderem
- 5 **Nesîmî** kul yazulur hizmetine eyle kabûl
Kâdrini bil ey şâhum dimegil anı n'iderem (Karakaş 2018: 279).

İkinci Bölüm

Türkiye'deki Basılı Divanlarda Bulunmayan Ancak Bakü Neşrinde Bulunan Nesimi
Gazelleri

[1]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Ey ḥabîbüm ey ṭabîbüm² sevgilü yârüm benüm
Ey dil-ârâmum refîkum³ baḥt-ı bîdârum benüm
- 2 “Hem gülüm hem bülbülüm gülzâr ile sürdürüm yine”⁴
İşretüm ıyşüm ṭurâbum ṭurfe ıayyârüm benüm
- 3 Şabrum ârâmum qarârüm kıymetüm kaḍrüm bilen
Fikrüm endîšem ḥayâlüm varlığı varum benüm
- 4 Hem ḥabîbüm hem ṭabîbüm sen hümâyûn-ı gülüm⁵
Hem yine senden kuruldı⁶ işbu bâzârum benüm
- 5 Şâhidüm şem'üm şerâbum şerbetüm dârü'ş-şifâ⁷
Hem yine şayru? iden derdime tîmârum benüm

² tabîbüm: dîberim B.

³ refîkum: nîgarım B.

⁴ Hem gülüm hem bülbülüm gülzâr ile sürdürüm yine/Ey gülendamım gülüm vey bülbülüm gülzar ilen B.

⁵ Hem ḥabîbüm hem ṭabîbüm sen hümâyûn-ı gülüm/Serverim şahım eminimsen humayun gölgelim B.

⁶ kuruldı: düzülmüş B.

⁷ “Şâhidüm şem'üm şerâbum şerbetüm dârü'ş-şifâ/Hem yine şayru iden derdime tîmârum benüm”: “Rahatım ruhum revanım can içinde senmisen/Kuvvetim püştüm penahım surru esrarım benim” B.

- 6 Cennetüm hûrüm na'ımüm kevserüm mâ°-i ma'în
Gözün⁸ içinde günden ayrı hüsnî dîdârum benüm
- 7 Yûsuf'um Mısr'um °azîzum devletüm başum tâcı
Kuvvetüm püştüm penâhum sırr-ı esrârum benüm⁹
- 8 Gökçeğim¹⁰ hûbum laţfüm mihribânüm nâzügüm¹¹
Mûnisüm yârum¹² refîgüm şol vefâdârum benüm
- 9 Ka°bem vü kıblem sücûdum kaşlaruñ mihrâbıdur
Yüzümi döndürmezem ger asalar dârum benüm
- 10 **Seyyidâ**¹³ râz-ı nihânuñ¹⁴ mahremi sensin bu gün
Hem yine saña gelübdür¹⁵ şıdku ikrârum benüm (Araslı 2004: 148;
Karakaş 2018: 82).

[2]

Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilün

- 1 Âfitâbuñ tal°atından mâh-ı tâbân rû dutar
Çîn-i zülfünden haţâda nâf-i âhû dutar

⁸ gözün: görk B.

⁹ Kuvvetüm püştüm penâhum sırr-ı esrârum benüm/ Şekkerü kandü nebatım türkü tatarım benim B.

¹⁰ Gökçeğim: nazikim B.

¹¹ nâzügüm: taze gül B.

¹² yârum: canım B

¹³ Seyyidâ: Seyyidin B.

¹⁴ râz-ı nihânuñ: razü niyazı B.

¹⁵ hem yine saña gelübdür: hem sana gelmiş B.

- 2 Bilmezem hûrî misiñ yohşa melâyık serveri¹⁶
Kim ki gördi ay yüzüñ şerminde oldu hû dutar
- 3 Bir kenâr-ı çeşmim basgıl kâdem ey serv-i nâz
Serve ʿâdetdir ki mesken bir kenâr-ı cû dutar
- 4 Görmüşem her kânde kim arşlan kıtur âhû şikâr
Ben ʿacâib kılmışam arşlanları âhû dutar
- 5 Çeşmime didim firâkuñdan anuñ çok aqlama
Nâgehân tûfân kıpar mülk-i cihânı şü dutar
- 6 Muşhaf açdum fâlîma geldi cemâlüñ âyeti
Ehl-i tevhdin kelâmı fâlîmı nîgu dutar
- 7 Leblerinüñ şerbetinden bir kadeh şun sâkiyâ
Laʿlünü içdi **Nesîmî** lebleri meygû dutar¹⁷ (Araslı 2004: 196; Karakaş
2018: 92).

[3]

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

- 1 Dil seniñ şîrîn kelâmıñ tek kelîm olmuşdurur
Cân saña bir bende elbette kâdîm olmuşdurur

¹⁶ melâyık serveri: melaik ya peri B.

¹⁷ lebleri meygû dutar: her zaman bir ku tutar B.

- 2 İstivâdur¹⁸ zülfüñüz cennetde ey hûrî likâ
Ehl-i îmâna şırâtü'l-müşakîm olmuşdurur
- 3 Muşhaf-ı hüsnünde şol harf-i haţâ hâlûñ senüñ
Setr-i Bismillahirrahmanirrahîm olmuşdurur
- 4 Nemdürür °aynım bu sevdâdan hemîşe kim neden
Kaşlaruñ nûn-ı dehânuñ harf-i mîm olmuşdurur
- 5 **Seyyîd Nesîmî**¹⁹ andan yürü²⁰ şahâ kapunu yastanur
Fâriğ ez sevdâyı vü²¹ °ayş-i na°im olmuşdurur (Araslı 2004: 226;
Karakaş 2018: 113).

[4]

Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilâtün Fâ°ilün

- 1 Tırta-i °anber-efşân °ömrüm şeb-i yeldâsıdur
Hulkumuzda halka tek şol kâkülüñ sevdâsıdur
- 2 La°l u yâkûtı anuñ kuvvet-i revânımdur benüm
Zıkr u fikrüm şol habîbüñ la°l-i rûh-efzâsıdur
- 3 Dilde bu şîrîn kelâmuñ la°l-i şekker-bâz idi

¹⁸ istivâdur: istivadan B.

¹⁹ Seyyîd (Nesîmî): Seyyid B. Mecmuada "Nesîmî" mahlasının olması vezni bozmuştur.

²⁰ andan yürü: belli kim B.

²¹ sevdâyı vü: rizvanü bag B.

Gözde her bînâ ki var şol °arziñ şehlâsıdur

4 Koy beni kırbân olam şol çeşm-i kâfir kesbe²² kim

Ben gibi her kûşede yüz °aşık-ı şeydâsıdur

5 Çeşm-i mestüñ zülf u hâlûñ fitne şaldı °âleme

Ol güzeller şâhınıñ bâ taraf bâ²³ gavgâsıdur

6 Ey **Nesîmî** secde kıl hüsn-i mey hemtâya kim

°Âlemüñ çeşm u çerâği şûretüñ zîbâsıdur (Araslı 2004: 282; Karakaş

2018: 114).

[5]

Müfte°ilün Fâ°ilün Müfte°ilün Fâ°ilün

1 Mihr-i ruhuñ tâbına düşdi gönül yânedür

Şem°a düşen nârına yansa gerek yânedür

2 Ey mâh-ı bedriñ yüzü mihr-i ruhuñdan hecl

Şem°a atan²⁴ cânunu gör²⁵ nice pervânedür

3 Zülf-i ruhuñ sırrını bilmiyene iderem

Küfr ile îmânumuz Ka°be'i vü püthânedür

²² kesbe: kuşe B.

²³ bâ taraf bâ: ba-her taraf B.

²⁴ şem°a atan: şem°me B.

²⁵ cânunu gör: canımı kim B.

- 4 Nakş-ı ruhuñ şûreti ʿaynuma kondı meger²⁶
Gözlerimüñ saçusı dürr ile dürdânedür²⁷
- 5 Câm-ı sefâhım içer dilber elünden müdâm
Kim ki anuñ sâkîsi şol gözi²⁸ mestânedür
- 6 Çünkü vişâlüñleyim leyl u nehâr ey şanem
Câm-ı Cem bende gör mülk-i Süleymânedür²⁹
- 7 La¹-i lebüñle gözün câm³⁰ içürürler baña
Ben nice mest olmayın çün iki peymânedür
- 8 Dünyâ ile ʿukıbayı vaşluna degişmişem
Elli sene biñ başım cân ile şükrânedür
- 9 ʿAşk-ı ruhuñ mesken-i halvetidür bu gönül³¹
Künc-i nihânuñ³² yeri gör ki ne vîrânedür
- 10 Düşdi Nesîmî saçuñ halka-i zencîrine

²⁶ Nakş-ı ruhuñ şûreti ʿaynuma kondı meger/ Nakşı-hayalin meni nakşı hayal eyledi B.

²⁷ Gözlerimüñ saçusı dürr ile dürdânedür/ Münkiri-aşkın gözü ikilige yanedir

²⁸ şol gözi: nergisi B.

²⁹ Câm-ı Cem bende gör mülk-i Süleymânedür/ Cami-Cem uş mendedir mülki-Süleyman nedir B.

³⁰ câm: mey B.

³¹ bu gönül: gönlümün B.

³² nihânuñ: hayatın B.

Düşmeyen ol halkaya dîv ile³³ dîvânedür (Araslı 2004: 222; Karakaş 2018: 116).

[6]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Şehâ gönümde dâim bir heves var
Sözüm şükker dudagından meges var
- 2 Senüñ gülgûn yañağûñ hasretinden
Akar çeşmüm yaşı hem çün Aras var
- 3 Gel ey °ömr-i °azîzümnden °azîzüm
Ki sensüz geçedir °ömrüm °abes var
- 4 Benüm olsun baña Fürkân-i İncîl
Eger gönümde senden özge kes var
- 5 Senüñ terkini kılmaz bu **Nesîmî**
Neçe kim bu kafesde bir nefes var (Araslı 2004: 198; Karakaş 2018: 275).

[7]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Sûretüñ nakşında gönüm ey şanem hayrân olur

³³ dîv ile: gör ki B.

Şol sebebden görmedim bu vech ile insân olur³⁴

2 Genc-i mahfidir senüñ ʿaşkuñ yiri vîrân gönül

Şol cihettendir şehâ gencüñ yiri vîrân olur

3 *Leyletü'l-kâdr* üşte zülfüñ hâk kitabıdur yüzüñ

Kıblesi ʿâşıkıların bil şûret-i rahmân olur

4 Cevrini her kimse çekdi lütf anuñdur bî-gümân

Dilberüñ cevri-i cefâsı ʿâşıkâ ihsân olur

5 Mâh ruşârüñ katında kim secde kılmadı

Divi melʿûndur yakın adı anuñ sultân olur

6 Nefsini her kimse bildi hâk kı bildi bî-gümân

Zer-hârîde kıl ise ʿâlemlere sultân olur

7 Yâr ile bir ol **Nesîmî** tek cihânda fârig ol

Kim ki aldanmaz cihânda müşkülü asân olur (Araslı 2004: 225;
Karakâş 2018: 282).

[8]

Mefâʿilün Mefâʿilün Feʿûlün

1 Apardı gönülümü bir çeşm-i mahmûr

³⁴ Şol sebebden görmedim bu vech ile insân olur/ Bir nazar görsem cemalin derdime derman olur B.

Kim ola istemez şol hüsni-i magrûr

2 Şerâb-i la'liñüzden cür'a içdi

Ene'l-Hâk çağirur ʿaşkında Mansûr

3 Hâkkuñ esrârını ben anda gördüm

Ki Mûsî söyler idi bir sırrı³⁵ Tûr

4 Senüñ ʿaşkında ey Leylî sıfatlı

Ki Mecnûn olmuşam ʿâlemde meşhûr

5 Çü ʿÎsî ne felek çarhına çıkdı

Cihânı ser-ta-ser gördüm pür az nûr

6 Nesîmî'nüñ cihanda yârı sensin

Ki sensin cennet ü cennetde ki hûr (Araslı 2004: 251; Karakaş 2018: 284).

[9]

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1 Bugün ol şâhidin şekli gamından ihtiyârumdur

Ümîdimdür ümîdgâhum vefâlı dogrı yârumdur

2 Hâbîbimdür tabîbimdür gülümdür ʿandelibimdür

³⁵ sırrı: seri B.

- Refikîmdür naşîbimdür gamımdur gam-güsârumdur
- 3 Vücûdumdur revanımdur damarımdaki kanımdur
Bu gün câne cihanımdur letâfetli nigârumdur
- 4 °Azîzim nûr-ı dilberüm dü[°âlemde güzîdemdir]³⁶
Şaçı bahtı ümidimdür [yanakları anarımdur]³⁷
- 5 Gül ü reyhân-ı lâlemdir nedimüm hem³⁸ piyâlemdir
Gülüstân-ı kalemimdür müzeyyen nev-bahârumdur
- 6 Göñül yağma kılanumdur beni derde şalanumdur
Yine dermân olanumdur o râna³⁹ Türk-i Tatarumdur
- 7 Ser-efzârüm habîbümdür bu derdime tabîbümdür
Bugün yâr-ı kadîmümdür cihânda iftihârumdur
- 8 Benüm serv-i çinârumdur saçı mişk-i Tatarumdur
°Acep şirin nigârumdur gülüstân-ı bahârumdur
- 9 Yüzi nûr-ı ilahımdur benüm⁴⁰ şems ile mâhumdur
Göñül tahtımda şâhımdur zîrâ ki şehriyârımdur

³⁶ Mecmuadaki tahripden dolayı tamamlanmıştır (Araslı 2004: 245).

³⁷ Mecmuadaki tahripden dolayı tamamlanmıştır. (Araslı 2004: 245)

³⁸ nedimüm hem: mey u sağar B.

³⁹ o râna: avan? B.

⁴⁰ benüm: münevver B.

- 10 Şerâbumdur şehdimdür bu gün nev-rûz-ı ʿaydimdür
Bu gün⁴¹ baht-ı saʿidümdür behişt-i gülzârumdur
- 11 Hâyâlümdür ki fikrümdür namazımdur ki zikrümdür
Dudağı kândi Mısırımdur mükerrer şehdü barımdur
- 12 Nesîmî'ni bu gün yâ Rab ʿacep yâd eylemiş dilber
Hakîrümdür fakîrümdür garîb u dil-fikârumdur (Araslı 2004: 245;
Karakaş 2018: 284).

SONUÇ

Genel olarak mecmualar, bir veya birden çok şairin değişik hacim ve konulardaki nesirlerini veya şiirlerini içermektedir. Mecmuaları bilinmeyen şairleri veya şiirleri tespit etmek açısından önemlidir. Mecmualar, bir derleme olduğundan tezkirelerde yer almayan şairler hakkında bilgi vermesi, kimi zaman da divanlarda yer almayan şiirleri ihtiva etmesi bakımından önemli bir kaynaktır.

Çalışmada Seyyid İmâdüddîn Nesîmî'nin bilinmeyen 13 adet gazeline yer verilmiştir. Birinci bölümdeki 4 adet gazel Türkiye ve Bakü neşrinde bulunmayan gazeller, ikinci bölümdeki 9 adet gazel ise Türkiye neşrinde olmayıp Bakü neşrinde bulunan gazellerdir. Bu şiirlerin şekil ve muhteva açısından Nesîmî'ye aitliği hususunda birtakım bilgiler verilmiştir. Gerek şekil ve muhteva benzerlikleri gerek bazı gazellerin farklı mecmualarda bulunması gibi hususlar bu gazellerin Nesîmî'ye ait olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Çalışılmış veya çalışılmamış şiir mecmuaları, yeni şairleri ve şiirleri ortaya çıkarmak açısından mühim bir yere sahiptir. Çünkü bazı şairlerin divanı, döneminde tamamlandığı gibi bazılarınınınki ise şairin ölümünden sonra derlenerek divanlaştırılmaktadır. Bu yüzden divan

⁴¹ bu gün: benim B.

oluşturulurken ulaşılamayıp divana giremeyen şiirler de olabilmektedir. İşte mecmualar da bu eksiğin giderilmesi noktasında önemli bir kaynaktır.

KAYNAKÇA

- ARASLI, Hamid; *İmameddin Nesîmî Seçilmiş Eserleri*, Lider Neşriyat, Bakü 2004.
- AYAN, Hüseyin; *Nesîmî Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara 1990.
- AYAN, Hüseyin; *Nesîmî Hayatı, Edebi Kişiliği ve Türkçe Divanının Tenkitli Metni*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- BANARLI, Nihat Sami; “Resimli Türk Edebiyatı Tarihi” C. I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1983.
- BİLGİN, Azmi; “Nesîmî”, *DİA*, Cilt: 33, İstanbul 2007, s. 3-5
- DİLÇİN, Cem; *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.
- KARAKAŞ, Mesut; Sivas Ziya Bey Yazma Eserler Kütüphanesindeki 375 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin) (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas 2018.
- KÖKSAL, Mehmet Fatih; “Seyyid Nesîmî’nin Yayınlanmamış Şiirleri”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Sayı: 50, 2009, s. 77-135.
- ONAN, Necmettin Halil Onan; *İzahlı Divan Şiiri Antolojisi*, MEB Yayınları, İstanbul 1997.
- ÜNVER, Mustafa; “Nesimi ve Vahdet-i Vücut”, *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 39, Erzurum 2009, s. 537-552.
- YILDIRIM, Yusuf; *Seyyid Nesîmî*, Ketebe Yayınları, İstanbul 2018.